PAOLO MENGOZZI
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2014. június 12.[1]

C-316/13. sz. ügy

Gérard Fenoll
kontra
Centre d'aide par le travail La Jouvene,
Association de parents et d'amis de personnes handicapées mentales (APEI)

(A Cour de cassation [Franciaország)] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Szociálpolitika — A munkavállaló fogalma — 2003/88/EK irányelv — Foglalkoztatással való segítségnyújtással foglalkozó központba felvett személy — Fogyatékkal élő személy — Fizetett éves szabadsághoz való jog — Alapjogi Charta — Időbeli hatály — Az irányelv közvetlen hatálya — Horizontális jogvita"

1. A munkaidő-szervezés egyes szempontjairól szóló, 2003. november 4-i 2003/88/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv[2] 7. cikkében, illetve azóta már az Európai Unió Alapjogi Chartájának[3] (a továbbiakban: Charta) 31. cikkében szereplő fizetett éves szabadsághoz való jogra hivatkozhat-e olyan személy, akit fogyatékossága miatt sajátos befogadó intézményben helyeztek el, amely nem csak orvosi-szociális típusú tevékenységeket, hanem szakmai jellegű foglalkoztatást is kínál? Ez a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem tétje.

I – **Jogi háttér**

A – *Az uniós jog*

2. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának a tisztességes és igazságos munkafeltételekről szóló 31. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) Minden munkavállalónak joga van az egészségét, biztonságát és méltóságát tiszteletben tartó munkafeltételekhez.

(2) Minden munkavállalónak joga van a munkaidő felső határának korlátozásához, a napi és heti pihenőidőhöz, valamint az éves fizetett szabadsághoz."

1 — Eredeti nyelv: francia.
2 — HL L 299., 9. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 381. o.
3 — HL 2007. C 303., 1. o.

3. A 2003/88 irányelvnek a munkavállalók munkahelyi biztonságának és egészségvédelmének javítását ösztönző intézkedések bevezetéséről szóló, 1989. június 12-i 89/391/EGK tanácsi irányelv [4] 2. cikkével összefüggésben értelmezett 1. cikke szerint a 2003/88 irányelvet kell alkalmazni valamennyi köz- és magántevékenységi ágazatban a munkavállalók munkaideje megszervezése egyes szempontjainak szabályozására.

4. A 2003/88 irányelv 7. cikke a következőképpen szól:

„(1) A tagállamok meghozzák a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy minden munkavállalót legalább négy hét [helyesen: négy hét fizetett] éves szabadság illessen meg a nemzeti jogszabályok és/vagy gyakorlat által megállapított ilyen szabadságra való jogosultság és a szabadság biztosítása [helyesen: és ennek megadása] feltételeinek megfelelően.

(2) Az éves szabadság minimális időtartama nem helyettesíthető annak fejében nyújtott juttatással, a munkaviszony megszűnésének esetét kivéve.” [5]

B – *A francia jog*

5. A foglalkoztatással való segítségnyújtással foglalkozó központok (a továbbiakban: CAT) a fogyatékkal élő személyek befogadását szolgáló non-profit orvosi-szociális intézmények voltak, amelyek feladatát a code de l’action sociale et des familles (szociális és családjogi törvénykönyv) L. 344-2. cikkének a jelen ügy tényállására alkalmazandó változata határozta meg. E központok azokat a fogyatékkal élő fiatalkorúakat és felnőtteket fogadták, akik ideiglenesen vagy tartósan nem voltak képesek rendes vállalatoknál, fogyatékkal élők számára fenntartott műhelyekben vagy az otthoni munkát elosztó központ számára dolgozni, sem pedig önálló vállalkozói tevékenységet folytatni. E CAT-ok különböző szakmai jellegű tevékenységek folytatásának lehetőségét, orvosi-szociális és képzési támogatást, és a személyiségük kibontakoztatása és társadalmi integrációjuk számára kedvező környezetet kínáltak számukra. Az ilyen központok megnyitása állami ellenőrzés alá tartozó engedélyezéshez kötődött. [6] Egy árhatóság felügyelte az egyes CAT-ok bevételeit és kiadásait. [7]

6. A fogyatékkal élő személyt, akinek főszabály szerint a rendes munkaképesség egyharmadánál alacsonyabb munkaképességgel kellett rendelkeznie, egy bizottság határozata alapján vették fel a CAT-ba. [8] E személy részére biztosították a munkájából származó forrásokat, [9] anélkül hogy a díjazás számítása a ledolgozott munkaórákon alapult volna. [10] A források biztosítását mindazonáltal kifejezetten a code de la sécurité sociale (a társadalombiztosításról szóló törvénykönyv) L. 242-1. cikke szerinti „munkabérnek” tekintették. [11] Ezzel szemben a francia code du travail (a munka törvénykönyve) rendelkezései közül kizárólag a higiéniára és a munkavédelemre vonatkozó szabályok voltak alkalmazandók a CAT-ban elhelyezett fogyatékkal élő személyekre. [12]

4 — HL L 183., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 1. kötet, 349. o.

5 — A 2003/88 irányelv 7. cikke a munkaidő-szervezés egyes szempontjairól szóló, 1993. november 23-i 93/104/EK tanácsi irányelv (HL L 307., 18. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 2. kötet, 197. o.) 7. cikke fennálló rendelkezéseinek kodifikálása.

6 — A code de l’action sociale et des familles L. 313-1., L. 313-13. és L. 313-5. cikkének a 2005. december 2-ig, 2007. március 7-ig, illetve 2005. február 11-ig hatályos változatai.

7 — Lásd többek között a code de l’action sociale et des familles 2004. október 26-án hatályba lépett R. 314–34. és R. 314–56. cikkét.

8 — A 1977. december 31-i 77–1546. sz. rendelet 1. és 5. cikke (JORF 1978. január 12., 333. o.).

9 — A code de l’action sociale et des familles L. 243-4. cikkének 2000. december 23. és 2005. február 1-je között hatályos változata. 2007-től az ilyen intézményben elhelyezett fogyatékkal élő személy teljes munkaidőben végzett szakmai jellegű tevékenysége alapján garantált díjazásban részesül, amelynek összege a mindenkori minimálbér 55 és 110%-a közötti összeg (lásd a 2007. január 1-jén hatályba lépett code de l’action sociale et des familles R. 243–5. cikkét). Ezt a befogadó intézmény által biztosított díjazást az állam lényegileg megtéríti.

10 — Ahogy azt az association de parents et d’amis de personnes handicapées mentales (a szellemi fogyatékos személyek rokonainak és barátainak egyesülete, APEI) képviselője a tárgyaláson közölte, amit senki nem is vitatott.

11 — A code de l’action sociale et des familles L. 243-5. cikkének 2000. december 23. és 2005. február 11. között hatályos változata.

12 — Lásd többek között a 77–1546. sz. rendelet 9. cikkét.

7. Az első CAT-okat az 1960-as években alapították. 2002-től a CAT-ok helyébe a foglalkoztató-segítő szolgáltatások és létesítmények (ESAT) léptek, de a már létező központok megőrizték a CAT elnevezést.[13] A Francia Köztársaságban jelenleg közel l 400 ilyen található, amelyekben több mint 110 000 ember van elhelyezve. Tevékenységük jogi hátterét 2007-ben némiképp pontosították, de az lényegileg ugyanaz maradt.[14]

8. Az APEI képviselője a tárgyalás során jelezte (anélkül, hogy ezt a tárgyaláson részt vevő többi fél vitatta volna), hogy a CAT-ok szociális közterheket fizetnek a fogyatékkal élő személyeknek juttatott díjazás után, valamint, hogy e juttatásból egészségbiztosítási, nyugdíjbiztosítási és szakképzési járulékot vonnak le. Ezzel szemben, mivel a fogyatékkal élő személyek a francia jogban nem számítanak munkavállalónak, és mivel a CAT-ok igazgatói nem bocsáthatják el őket, a CAT-okban elhelyezett fogyatékkal élő személyek nem fizetnek munkanélküliségi járulékot.

9. Végül 2007 előtt semmilyen rendelkezés nem biztosított a fizetett éves szabadsághoz való jogot a CAT-ban elhelyezett személyek számára, és e jog kizárólag az egyes CAT-ok jó szándékától függött. 2007. január1-je óta a code de l'action sociale et des familles R. 243–11. cikke kifejezetten előírja az ESAT-ban elhelyezett fogyatékkal élő személyek fizetett éves szabadsághoz való jogát.

II – **Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések**

10. G. Fenollt a kérdést előterjesztő bíróság úgy írja le, mint egy, az association de parents et d'amis de personnes handicapées mentales (a fogyatékos személyek rokonainak és barátainak avignoni egyesülete, avignoni APEI) által irányított CAT nyújtotta támogatás igénybevevőjét, ahol 1996-ban helyezték el. G. Fenoll 2004. október 16-tól betegség miatt átmenetileg munkaképtelen volt. Ezt követően a 2003. június 1-je és 2004. május 31. közötti referenciaidőszakra még 12 nap kivehető fizetett szabadsága maradt.[15] G. Fenoll 2005. május 31-ig volt betegség miatt átmenetileg munkaképtelen, majd 2005. június 20-án elhagyta a CAT-ot. A CAT úgy vélte, hogy a 2004. június 1-je és 2005. május 31. közötti időszakra G. Fenoll részére – aki ténylegesen csak 78 napot dolgozott – csak hat nap szabadság jár, amelyet 2005 júliusa folyamán részére ténylegesen meg is fizetett.

11. G. Fenoll a tribunal d'instance d'Avignon (avignoni elsőfokú bíróság) előtt keresetet nyújtott be a CAT-tal szemben, annak érdekében, hogy fizessék meg neki a 2003. június 1-je és 2004. május 31., valamint 2004. június 1-je és 2005. május 31. közötti időszakokban ki nem vett és ki nem adott fizetett szabadságok alapján járó összeget. A tribunal d'instance elutasította a keresetet, mivel úgy ítélte meg, hogy a CAT által végzett számítás a francia jogszabály helyes értelmezésén alapult, amely szerint a munkavállaló nem kérhet a betegsége miatt ki nem vett fizetett szabadság után megváltást, és a betegség miatti átmeneti munkaképtelenség időszakai nem keletkeztetnek jogot a fizetett szabadságra.

12. G. Fenoll ekkor felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő a kérdést előterjesztő bíróság előtt. Előadja egyrészt, hogy figyelemmel a 2003/88 irányelv által a fizetett éves szabadság vonatkozásában meghatározott célra, az irányelv azt írja elő, hogy amennyiben a munkavállaló betegség miatt nem volt képes kivenni az említett szabadságot, akkor úgy kell tekinteni, hogy a megszerzett fizetett szabadságot át kell vinni a munka újbóli megkezdése utáni időszakra, a munkaviszony megszűnése esetén pedig azt meg kell váltani. Másrészt, arra hivatkozik, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikke minden munkavállalóra vonatkozik, és hogy a francia szabályozást az említett irányelv fényében kell értelmezni, oly módon,

13 — Az egyszerűség kedvéért okfejtésemben kizárólag a CAT megnevezést használom.

14 — Így az ESAT-ban dolgozó fogyatékkal élő személy, miután az illetékes bizottság megállapította róla, hogy alkalmas az ESAT-ba való beilleszkedésre, támogatási és foglalkoztató-segítségnyújtási szerződést köt az ESAT-tal. Bár a kapott díjazást továbbra is a munka díjazásának tekintik, az nem minősül a francia code du travail értelmében vett munkabérnek (lásd a code de l'action et des familles 2005. február 12-től hatályos változatának L. 243-5. cikkét).

15 — Az iratokból kitűnik, hogy G. Fenollnak 2004-ben 18 nap fizetett szabadság kivételére volt lehetősége, valamint, hogy 2004-ig rendszeresen évi öt hét fizetett éves szabadságban részesült.

hogy az egészségügyi ok miatt átmenetileg munkaképtelen munkavállaló távollétének oka nem vehető figyelembe annak érdekében, hogy megfosszák az éves szabadsághoz való jogától, és hogy a betegség miatt fennálló átmeneti munkaképtelenség időszakában ily módon megszerzett fizetett szabadságot meg kell váltani abban az esetben, ha a munkaszerződést megszüntetik, mint a jelen esetben is.

13. A kérdést előterjesztő bíróság emlékeztet arra, hogy mind a Charta 31. cikke, mind pedig a 2003/88 irányelv 7. cikke tartalmazza a fizetett éves szabadsághoz való jogot. Rámutat, hogy a Bíróság e jogot az uniós szociális jog különleges fontossággal – ahogy azt a Chartában való megjelenése is mutatja – bíró elve vetületének tekinti, amelytől nem lehet eltérni.[16] A kérdést előterjesztő bíróság ezt követően a munkavállalók fogalmának az uniós jog értelmében vett, az ítélkezési gyakorlatban rögzített meghatározására hivatkozik, hangsúlyozva, hogy az említett fogalom önálló terjedelemmel rendelkezik, és azt nem lehet megszorítóan értelmezni.

14. A kérdést előterjesztő bíróság ezen kívül emlékeztet a CAT-okat a code l'action sociale et des familles jelen ügy tényállására alkalmazandó változatának L. 344-2. cikke alapján terhelő feladatra. Végül rámutat, hogy a CAT-okban elhelyezett személyek nem rendelkeztek munkavállalói jogállással, és nem kötötte őket ezen intézményekhez munkaszerződés.[17] A francia munkajog értelmében csak a code du travail higiéniára és munkavédelemre vonatkozó szabályai voltak rájuk alkalmazandók, és a francia jog egyetlen rendelkezése sem biztosított számukra fizetett szabadsághoz való jogot.

15. A kérdést előterjesztő bíróság azt a kérdést veti tehát fel, hogy egyrészt egy olyan személy, mint G. Fenoll, tekinthető-e általában az uniós jog, és különösen a 89/931 irányelvvel összefüggésben értelmezett 2003/88 irányelv értelmében vett „munkavállalónak", másrészt pedig, hogy hivatkozhat-e a fizetett szabadsághoz való jogra a kérdést előterjesztő bíróság által horizontálisnak minősített jogvita során.[18]

16. A kérdést előterjesztő bíróság mivel nehézségei merültek fel az uniós jog értelmezésével kapcsolatban, az eljárás felfüggesztése mellett döntött, és a Bíróság Hivatalához 2013. június 10-én érkezett határozatában az EUMSZ 267. cikk alapján a következő három kérdést terjesztette előzetes döntéshozatal céljából a Bíróság elé:

„1) A [2003/88] irányelvnek a hatályát meghatározó 1. cikkében hivatkozott [89/391] irányelv 3. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy a foglalkoztatással való segítségnyújtással foglalkozó központba felvett személy az említett 3. cikk értelmében vett »munkavállalónak« minősíthető?

2) [A Charta] 31. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy az előző kérdésben leírt személy az említett 31. cikk értelmében vett »munkavállalónak« minősíthető?

3) Az első kérdésben leírt személy hivatkozhat-e közvetlenül az őt a Charta alapján megillető jogokra annak érdekében, hogy fizetett szabadsághoz való jogot szerezzen, ha a nemzeti szabályozás szerint ilyen jog nem illeti meg, illetve a nemzeti bíróságnak e jog teljes körű érvényesülésének biztosítása érdekében mellőznie kell-e az e joggal ellentétes valamennyi nemzeti jogi rendelkezés alkalmazását?"

16 — A kérdést előterjesztő bíróság itt többek között a KHS-ítéletre (C-214/10, EU:C:2011:761) hivatkozik.

17 — Emiatt rendelkezett hatáskörrel a tribunal d'instance d'Avignon az alapügy elsőfokon történő elbírálására a conseil des Prud'hommes (munkaügyi bíróság) helyett.

18 — E tekintetben a Cour de cassation (semmítőszék) a francia Conseil d'État (államtanács) 2007. február 22-i ítéletére (ECLI:FR:CESEC:2007:264541.20070222) hivatkozik, amely kizárta, hogy a CAT-okat irányító magánszervezetek által végzett feladat a közszolgáltatások körébe tartozó feladat jellegét öltse.

III – **A Bíróság előtti eljárás**

17. Az alapeljárás felperese, az APEI, a francia és a holland kormány, valamint az Európai Bizottság írásbeli észrevételeket terjesztett a Bíróság elé.

18. A 2014. március 27-i tárgyaláson az APEI, a francia kormány és a Bizottság szóban is előadta észrevételeit.

IV – **Jogi elemzés**

A – *Bevezető megjegyzések*

19. A vita egyértelmű körülhatárolása érdekében néhány bevezető megjegyzést kell megfogalmazni.

20. Először fontos kiemelni, hogy a kérdést előterjesztő bíróság csak azt a kérdést teszi fel a Bíróságnak, hogy G. Fenoll munkavállalóként hivatkozhat-e a legalább négyhetes éves fizetett szabadsághoz való jogára, nem pedig azt, hogy összeegyeztethető-e az uniós joggal az a francia szabályozás, amely szerint egyrészt a betegség miatt ki nem vett szabadságokat nem kell megváltani, másrészt pedig a betegség miatti átmeneti munkaképtelenség időszakai nem keletkeztetnek jogot fizetett szabadságra. A kérdést előterjesztő bíróság nyilvánvalóan úgy véli, hogy a Bíróság rendelkezésre álló ítélkezési gyakorlata – amelynek néha maga a kérdést előterjesztő bíróság jelentette az eredetét – e tárgyban kellő tájékoztatást nyújt számára ahhoz, hogy megválaszolja azokat az esetleges kérdéseket, amelyeket mindenesetre nem terjesztett a Bíróság elé.

21. Másodszor, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések szövegezése kapcsán észrevételek két csoportját kell rögzíteni.

22. Először, javítani kell egy elírást, mivel az első kérdés szövegével ellentétben a 2003/88 irányelv 1. cikke nem a 89/931 irányelv 3. cikkére,[19] hanem annak 2. cikkére hivatkozik.

23. Ezt követően, az arra vonatkozó harmadik kérdést illetően, hogy egy olyan személy, mint G. Fenoll hivatkozhat-e közvetlenül az őt a Charta, és különösen annak 31. cikke alapján megillető jogokra, kiindulásként rámutatok, hogy álláspontom szerint a Charta *ratione temporis* nem alkalmazható az alapeljárásban, és e tekintetben osztom a holland kormány álláspontját. A Charta csak 2009-ben lépett hatályba, míg az alapeljárás tényállása 2003 és 2005 között valósult meg. A visszaható hatály tilalma annál is inkább érvényesül az alapeljárásban, mivel magánszemélyek közötti jogvitáról van szó, de erre elemzésemben később még visszatérek.

24. Ily módon a ma a Bíróság elé terjesztett problémakör kettős: G. Fenollt munkavállalónak kell-e tekinteni az uniós jog értelmében, amely minden munkavállaló részére biztosítja a fizetett szabadsághoz való jogot, és ha igen, akkor milyen mértékben hivatkozhat e jogra az alapeljárás körülményei között?

B – *Arról a kérdésről, hogy G. Fenoll a 2003/88 irányelv értelmében vett „munkavállalónak” minősíthető-e*

25. Miután röviden felidézem azt, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlatában milyen jelentőséget tulajdonított a fizetett éves szabadsághoz való jognak, emlékeztetek a munkavállaló fogalmára vonatkozó ítélkezési gyakorlatára, majd azt a jelen ügyre alkalmazom.

19 — Lásd még: Union syndicale Solidaires Isère ítélet (C-428/09, EU:C:2010:612, 27. pont).

26. Az az értelmezés, amelyet itt a Bíróságnak elfogadásra ajánlok a 2003/88 irányelv 7. cikkének értelmében vett „munkavállaló” fogalmát illetően, természetesen érvényes a Charta 31. cikkének (2) bekezdése tekintetében is, a fizetett szabadsághoz való jog személyi hatálya egységességének biztosítása érdekében.

1. A fizetett éves szabadsághoz való jog, az uniós szociális jog alapelve

27. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy a minden munkavállalót megillető, fizetett éves szabadsághoz való jogot az uniós szociális jog különleges fontossággal bíró, immár a Charta 31. cikkének (2) bekezdésében is szereplő elvének kell tekinteni, amelytől nem lehet eltérni, és amelynek az illetékes nemzeti hatóságok általi érvényesítése csak a 2003/88 irányelvben kifejezetten meghatározott korlátok között történhet.[20] E jogot az uniós jog közvetlenül ruházza minden egyes munkavállalóra,[21] és a 2003/88 irányelv azt rögzítő 7. cikke egyértelmű és pontos eredménykötelezettséget állapít meg.[22] Az említett jog kettős céllal rendelkezik, úgymint egyrészt annak a lehetővé tétele, hogy a munkavállaló kipihenhesse a munkaszerződése alapján rá háruló feladatok végrehajtását, másrészt pedig rendelkezésére álljon a kikapcsolódásra és szabad időtöltésre alkalmas idő.[23] Végül a fizetett éves szabadsághoz való jog nem értelmezhető megszorítóan.[24]

28. A fenti megfontolásokat szem előtt tartva kell megvizsgálni, hogy G. Fenoll a szabadsághoz való jog jogosultjának tekinthető-e. Pillanatnyilag térjünk vissza a „munkavállaló” fogalmának meghatározására vonatkozó ítélkezési gyakorlat állásához.

2. A „munkavállaló” fogalmára vonatkozó ítélkezési gyakorlat állásának felidézése

29. Az uniós jogban a munkavállaló fogalma nem egységes, hanem az adott alkalmazási körtől függően változó.[25] Márpedig a Bíróság éppen a 2003/88 irányelv kapcsán mutatott már rá, hogy az nem hivatkozik sem a 89/391 irányelv definíciójára, sem a munkavállalónak a nemzeti jogszabályokból és/vagy gyakorlatból eredő fogalommeghatározására.[26] Ebből azt állapította meg, hogy „a 2003/88 irányelv alkalmazásakor a munkavállaló fogalmát nem lehet az egyes tagállami jogok szerint eltérően értelmezni, mivel e fogalom uniós hatállyal rendelkezik. Ezt a fogalmat olyan objektív kritériumok szerint kell meghatározni, amelyek – figyelembe véve az érintett személyek jogait és kötelességeit – a munkaviszonyt jellemzik. Márpedig a munkaviszonynak jellemzője az a körülmény, hogy valamely személy meghatározott ideig, más javára és más irányítása alatt, díjazás ellenében szolgáltatást nyújt”.[27] A Bíróság tehát megállapította, hogy a 2003/88 irányelvben hivatkozott munkavállaló meghatározása – egy árnyalatnyi eltéréssel, amit később fejtek ki – ugyanaz, mint amelyre az EUMSZ 45. cikk vonatkozik.[28] A jelen indítványban tehát hasznosan lehet hivatkozni a Bíróság által a munkavállalók szabad mozgása tárgyában hozott klasszikus ítélkezési gyakorlatra.

20 — Dominguez-ítélet (C-282/10, EU:C:2012:33, 16. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat) és a Bizottság kontra Strack felülvizsgálati ítélet (C-579/12. RX II, EU:C:2013:570, 26. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

21 — KHS-ítélet (EU:C:2011:761, 34. pont).

22 — Lásd a 93/104 irányelv azonos szövegezésű 7. cikke kapcsán: BECTU-ítélet (C-173/99, EU:C:2001:356, 34. pont).

23 — KHS-ítélet (EU:C:2011:761, 31. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

24 — Heimann-ítélet (C-229/11 és C-230/11, EU:C:2012:693, 23. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat); Bizottság kontra Strack felülvizsgálati ítélet (RX II, EU:C:2013:570, 29. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat) és Brandes-végzés (C-415/12, EU:C:2013:398, 29. pont).

25 — O’Brien-ítélet (C-393/10, EU:C:2012:110, 30. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Lásd még: Kokott főtanácsnok O’Brien-indítványa (C-393/10, EU:C:2011:746, 25. pont).

26 — Ellentétben azzal, amire a kérdést előterjesztő bíróság utal, lásd: Union syndicale Solidaires Isère ítélet (EU:C:2010:612, 27. pont).

27 — Union syndicale Solidaires Isère ítélet (EU:C:2010:612, 28. pont).

28 — Lásd: Neidel-ítélet (C-337/10, EU:C:2012:263, 23. pont).

30. Ezenkívül, a munkavállaló fogalmára tekintettel történő meghatározás keretében objektív kritériumokra kell támaszkodni, és az ügy valamennyi körülményét összességében kell értékelni.[29] E tekintetben a munkaviszonynak a nemzeti jog szerinti *sui generis* jellege nem lehet következménnyel az uniós jog értelmében vett munkavállalói minőségre. Ez a jelen üggyel összefüggésben konkrétan azt jelenti, hogy az, hogy a CAT-ban elhelyezett fogyatékkal élő személyekre csak a code du travail egyes rendelkezései vonatkoznak, nem jelentheti akadályát annak, hogy e személyek esetlegesen a 2003/88 irányelv értelmében vett „munkavállalónak" minősüljenek.[30]

31. Végül, a Bíróság kimondta, hogy „»munkavállalónak« kell tekinteni minden személyt, aki valós és tényleges munkát végez, kizárva az olyan egyszerűbb tevékenységeket, amelyek jelentősége kifejezetten csekély, és kiegészítő jellegűek".[31] A valós és tényleges gazdasági tevékenység végzésére vonatkozó feltétel vizsgálata főszabály szerint a kérdést előterjesztő bíróság feladata, és annak objektív kritériumokra kell támaszkodnia, és az ügy valamennyi körülményét összességében kell értékelnie,[32] meggyőződve különösen arról, hogy a ténylegesen teljesített szolgáltatások a munkaerőpiacon szokásos szolgáltatásnak tekinthetők-e.[33]

3. Alkalmazás a jelen ügyben

32. Úgy vélem, hogy a fogyatékkal élő személyeket a CAT-okhoz főző viszony megfelel a Bíróság által a „munkaviszony jellemzői" kapcsán megfogalmazott feltételeknek. Vitathatatlan, hogy a CAT igazgatója nem bocsáthatta el G. Fenollt, mivel ezt csak egy bizottság tehette meg. Mindazonáltal, a G. Fenoll, az általa nem orvosi-szociális tevékenységekre – amelyeket pillanatnyilag nem minősíthetek munkavégzésnek – fordított idő során, a CAT felügyelő és irányító személyzetének utasításait követte.

33. Emellett hajlok arra, hogy úgy tekintsem, hogy G. Fenoll az általa nyújtott szolgáltatások ellenében díjazásban részesült. A francia jogalkotó ügyesen úgy alakította, hogy a CAT-ban elhelyezett személyeknek juttatott összegek nem minősülnek munkabérnek, noha különböző szociális elvonások alá esnek, ezáltal továbbra is megtagadva az említett személyektől a munkavállaló jogállását, és ezáltal kizárva az ezzel kapcsolatos bármilyen követelésüket. E nemzeti megállapítások azonban nem köthetik a Bíróságot. Ezenkívül a Bíróság már kimondta, hogy sem a díjazás alacsony szintje – amely adott esetben az érintettek alacsony termelékenységéből fakadhat –, sem pedig a források állami eredete nem zárja ki önmagában az uniós jog értelmében vett munkavállalói minőség elismerését.[34]

34. Még azt kell megállapítani, hogy G. Fenoll szolgáltatásokat végzett-e a CAT javára. E kérdést azzal a kérdéssel együtt fogom megvizsgálni, hogy G. Fenoll tevékenysége megfelel-e az ítélkezési gyakorlat által e tevékenységek kapcsán rögzített valós és tényleges jelleg követelményének.[35]

35. E tekintetben a jelen eljárás résztvevői alaposan megvitatták a Bettray-ítélet (EU:C:1989:226) által képviselt precedenst, és annak relevanciáját a jelen ügy eldöntése szempontjából.

29 — Union syndicale Solidaires Isère ítélet (EU:C:2010:612, 29. pont).

30 — Lásd analógia útján: Union syndicale Solidaires Isère ítélet (EU:C:2010:612, 30. pont).

31 — Lásd többek között: Trojani-ítélet (C-456/02, EU:C:2004:488, 15. pont).

32 — Trojani-ítélet (EU:C:2004:488, 17. pont).

33 — Trojani-ítélet (EU:C:2004:488, 24. pont).

34 — Lásd többek között: Bettray-ítélet (344/87, EU:C:1989:226, 15. pont); Bernini-ítélet (C-3/90, EU:C:1992:89, 16. pont); Kurz-ítélet (C-188/00, EU:C:2002:694, 33. pont) és Trojani-ítélet (EU:C:2004:488, 16. pont).

35 — Lásd többek között: Bettray-ítélet (EU:C:1989:226, 13. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

36. Emlékeztetőül, a Bíróság ebben az ítéletben úgy ítélte meg, hogy egy holland önkormányzat által különleges módon, kizárólag a rendes munkahelyi környezetbe átmenetileg vagy tartósan beilleszkedni képtelen személyek foglalkoztatása céljából létrehozott vállalkozásnál dolgozó személy nem tekinthető munkavállalónak, mivel a végzett tevékenységek nem jelentettek valós és tényleges gazdasági tevékenységet, mivel csupán az átnevelés és az újrabeilleszkedés eszközei voltak.[36] Ezenkívül fenntartott állásokról volt szó,[37] és az alkalmazottakat nem meghatározott tevékenység végzésére való képességük alapján választották ki, hanem ellenkezőleg, a tevékenységeket adaptálták hozzájuk.[38]

37. Csábítónak tűnhet ezen ítélet analógia útján történő alkalmazása a jelen ügyre. Több körülmény azonban óvatosságra int.

38. Először, érdemes megjegyezni, hogy a Bíróság a valós és tényleges tevékenységek fogalmát a munkavállalók szabad mozgásával összefüggésben alakította ki, úgy ítélve meg, hogy „mind a munkavállalók szabad mozgása elvének rögzítéséből, mind pedig az arra vonatkozó szabályok által a Szerződés rendszerében elfoglalt helyből az következik, hogy e szabályok csak a gazdasági tevékenységet gyakorló vagy gyakorolni kívánó személyek szabad mozgását garantálják, vagyis csak a valós és tényleges tevékenységek gyakorlására terjednek ki”.[39] Ilyen körülmények között kétlem, hogy e feltétel annyira meghatározó jelentőségű lenne, amikor a munkavállalók fogalmát nem szabad mozgásukkal, hanem munkajogi védelmükkel összefüggésben kell meghatározni.

39. Másodszor, azon elvnek megfelelően, amely szerint a munkavállaló fogalmát kiterjesztően kell értelmezni, a Bíróság legalább két alkalommal kiemelte későbbi ítélkezési gyakorlatában, hogy a Bettray-ítéletet csak az ügy sajátosságai indokolták.[40]

40. Noha a G. Fenoll által végzett tevékenységek valós és tényleges jellegéről kell dönteni, fontos emlékeztetni arra, hogy a CAT-ok célja az, hogy olyan személyeket fogadjanak be, akik nem képesek rendes vállalatoknál, illetve fogyatékkal élők számára fenntartott műhelyekben dolgozni, és azokat súlyosan fogyatékos személyek számára alakították ki.

41. Mindezek alapján a munkaképességet a bizottság értékeli, amikor meghozza döntését az érintettek CAT-ba irányítását illetően, és csak a munkaképes személyeket – vagyis azokat, akik a rendes munkaképesség legfeljebb egyharmadával rendelkeznek – veszik fel. Természetesen potenciális munkaképességről van szó, és a fogyatékkal élőket nyilvánvalóan nem pontos képzettségek vagy szakmai képességek alapján veszik fel. Ugyanakkor a bizottság döntését annak értékelése alapján hozza meg, hogy az érintett személy képes lesz-e a CAT keretében folytatott tevékenységek elvégzésére. Itt látom az első eltérést a Bettray-ügyhöz (EU:C:1989:226) képest, mivel I. Bettray-t nem egy adott tevékenység elvégzésére irányuló képessége alapján választották ki, hanem az elvégzendő tevékenységeket alakították képességeinek megfelelően.[41]

42. Ami ezt követően magukat a tevékenységeket illeti, nem rendelkezünk információkkal a G. Fenoll által végzett tevékenységeket illetően. Az iratokból, és különösen a francia kormány és az APEI beadványaiból ugyanakkor kitűnik, hogy ipari beszállításról, különböző típusú szolgáltatásokról,[42] élelmiszeripari termékek előállításáról, illetve a CAT saját termékeinek forgalmazásáról lehet szó. E tevékenységeket az érintettek képességeihez adaptálták, de azok legalábbis az első két esetben az alvállalkozók, illetve a CAT szolgáltatásait igénybe vevő magánszemélyek valós szükségleteit elégítik ki.

36 — Bettray-ítélet (EU:C:1989:226, 17. és 20 pont).

37 — Bettray-ítélet (EU:C:1989:226, 18. pont).

38 — Bettray-ítélet (EU:C:1989:226, 19. pont).

39 — Bettray-ítélet (EU:C:1989:226, 13. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). A valós és tényleges tevékenységek követelménye, és a munkavállalók szabad mozgása közötti kapcsolatot illetően lásd még: Levin-ítélet (53/81, EU:C:1982:105, 16. és 17. pont).

40 — Birden-ítélet (C-1/97, EU:C:1998:568, 31. pont) és Trojani-ítélet (EU:C:2004:488, 19. pont).

41 — Lásd: Bettray-ítélet (EU:C:1989:226, 19. pont).

42 — Takarítás, zöld területek fenntartása, vendéglátás.

Álláspontom szerint tehát ezek a rendes munkaerőpiac körébe tartoznak. Ez szintén különbséget jelent a jelen ügyben a Bettray-ügyhöz képest, amelyben a tevékenységeket mesterségesen alakították ki.[43] A rendes munkaerőpiaccal fennálló kapcsolatot láthatóan megerősíti az a tény is, hogy a CAT-ban végzett nem orvosi-szociális tevékenységek 2005. február óta jogot keletkeztetnek a tapasztalatok igazolására és a szakmai képzésre.

43. A CAT-ok feladata nyilvánvalóan kettős: az adaptált szakmai és szociális beilleszkedésre, és ezzel egyidejűleg a személyes és szociális autonómia megszerzéséhez szükséges támogatás nyújtására irányul, még akkor is, ha e beilleszkedés és autonómia esetleg soha nem érhető el. Az is nyilvánvaló, hogy a szakmai tevékenység az orvosi-szociális és nevelési támogatással összefonódva történik, oly módon, hogy azok csak együttesen képzelhetők el. Ugyanakkor – a kérdést előterjesztő bíróság által végzendő esetleges további vizsgálatoktól függően – a fenti körülmények inkább azon álláspont mellett szólnak, amely szerint az elvégzett szakmai jellegű tevékenységek nem annyira egyszerűek, hogy azok „jelentősége kifejezetten csekély, és kiegészítő jellegűek”[44] lennének a CAT szociális céljához képest.

44. Az ilyen értékelés egyébként teljes mértékben összhangban van egyrészt azzal az elvvel, amely szerint a Bettray-ítéleten (EU:C:1989:226) alapuló ítélkezési gyakorlat szigorúan az adott ügyre korlátozódik, másrészt pedig azzal a fent képviselt elgondolással, amely szerint a tevékenységek valós és tényleges jellegére vonatkozó feltétel kevésbé döntő jelentőségű egy inkább szociális, mint a munkavállalók szabad mozgásához kapcsolódó összefüggésben, és így azt nem szigorúan kell alkalmazni.

45. Ehhez hozzáteszem, hogy itt, mint talán a rendes szakmai életben is, minden érintett számára előnyös helyzetről van szó. A CAT keretében tevékenykedő fogyatékkal élő személyek gondozásban részesülnek, és jövőbeli szakmai és szociális beilleszkedésükön dolgoznak, elérve a szociális hasznosság érzését. Másrészt, azáltal, hogy az említett személyek elvégzik a feladatokat, a CAT továbbra is megfelel azoknak a feltételeknek, amelyeknek teljesülniük kell az állam általi további elismeréshez, és így az azon támogatásban való részesüléshez, amelyet az állam feladata ellátása érdekében a központnak nyújt. Nem lehet tehát teljesen kizárni, hogy a fogyatékkal élő személyek által a CAT-okban kifejtett tevékenységet legalábbis részben a CAT-ok *javára* végzik, még ha természetesen e központok szocio-terápiás feladata, tehát a fogyatékkal élő személyek részére így biztosított előny is a legfontosabb.

46. Végül, bár tudatában vagyok annak, hogy amennyiben a CAT-okhoz hasonló struktúrákra túl sok szociális kötelezettséget telepítenek, az ártalmas lehet működésükre, sőt, fenyegetheti létüket, de a fogyatékkal élő személyeknek az irányelv 7. cikke, illetve a Charta 31. cikkének (2) bekezdése értelmében vett munkavállalói minőségének elismerése hozzájárul azon társadalmi méltóság érvényesítéséhez és védelméhez, amelyről az említett személyek azt gondolhatják, hogy elveszítették.

47. A fenti okok összessége miatt azt javaslom a Bíróságnak, hogy olyan választ adjon, amely szerint a 2003/88 irányelv 7. cikkét a Charta 31. cikkével együttesen úgy kell értelmezni, hogy valamely CAT-ban elhelyezett személy főszabály szerint minősülhet az e rendelkezések értelmében vett „munkavállalónak”.

43 — Jacobs főtanácsnok ily módon megjegyezte: „az előállított árukat és az elvégzett munkát gondosan körülhatárolták, oly módon, hogy elkerüljenek minden szükségtelen versenyt a rendes piaci termeléssel és tevékenységekkel. A szociális foglalkoztatási rendszer azokhoz a gyakran karitatív szervezetek által irányított megoldásokhoz hasonlít, amelyek keretében a fogyatékkal élők apróbb mindennapi használati cikkeket gyártanak vagy csomagolnak. E termékeket ezt követően esetleg eladhatják, de az azt megvásárló személynek arra különösebben nincs szüksége, hanem azt a karitatív tevékenységhez való hozzájárulás céljából veszi meg. Ilyen módon a jótékonyság kettős funkciót tölt be. Lehetővé teszi a források gyűjtését és ezáltal tevékenységet biztosít a kedvezményezettek számára – emellett lehetőséget kínál nekik arra, hogy úgy érezzék, hogy hozzájárultak saját ellátásukhoz. Ugyanakkor az utóbbiak által elvégzett munkának nem az a célja, hogy hozzájáruljon a Közösség gazdasági tevékenységéhez, vagy, hogy emelje az életszínvonalat; az tisztán szociális jellegű, és szándékosan van elválasztva a rendes piactól” (Bettray-indítvány [344/87, EU:C:1989:113, 33. pont]).

44 — Lásd többek között: Trojani-ítélet (EU:C:2004:488, 15. pont).

C – Arról a kérdésről, hogy G. Fenoll hivatkozhat-e a Charta 31. cikkére az alapeljárásban

48. Harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kívánja megtudni, hogy G. Fenoll hivatkozhat-e közvetlenül a Charta 31. cikkének (2) bekezdésére az alapeljárással összefüggésben.

49. E tekintetben emlékeztetek arra, hogy a kérdést előterjesztő bíróság szerint az alapeljárás horizontális jogvita. Az említett bíróság nem tett fel kérdést azzal kapcsolatban, hogy a CAT esetlegesen megfelelhet-e az olyan szervezetek meghatározásának, „amelyek jogi formájuktól függetlenül, hatóság döntése alapján és ellenőrzése mellett közszolgáltatást nyújtanak, és amelyeknek evégett a magánszemélyek közötti jogviszonyokra jellemzőnél lényegesen több jogosítványuk van”.[45] Mindenesetre nem gondolom, hogy a CAT ilyennek tekinthető, többek között azért, mert a Bíróság már kimondta, hogy egy magánjogi egyesület, még ha szociális céllal is rendelkezik, magánszemélynek tekintendő.[46]

50. G. Fenoll fizetett szabadságára vonatkozó követelése a 2004. június és a 2005. május közötti időszakot érinti. Márpedig a Charta csak a Lisszaboni Szerződés hatálybalépésével, vagyis 2009. december 1-jétől tett szert kötelező hatályra.

51. Ilyen körülmények között, ha elismernék, hogy G. Fenoll hivatkozhat a Charta 31. cikkének (2) bekezdésére, mint a szabadsághoz való jogát keletkeztető elsődleges jogforrásra – amely lehetőséget elvi síkon el lehet fogadni –, az azt jelentené, hogy az alapeljárás körülményei között elismerjük e rendelkezés visszaható horizontális közvetlen hatályát.

52. Megjegyzem, hogy egy, a 2003/88 irányelv 7. cikkének 2005 és 2007 között megvalósult tényállást illető alkalmazhatóságára és hivatkozhatóságára vonatkozó újabb ügyben, egy *a priori* horizontális jogvita során, amelyben a tagállam nem teljesítette az említett irányelvből eredő kötelezettségeit, a Bíróság még csak meg sem említette a Chartát.[47] Meglepő lenne tehát, ha a jelen ügyben megtenné. Az említett 31. cikk adott esetben csak az értelmezés alapját képezheti.[48]

53. Mindenekelőtt, mielőtt megvizsgálnánk a Charta 31. cikkének közvetlen alkalmazhatóságát, azt kellene megállapítani, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikke önmagában nem elegendő az alapeljárás eldöntéséhez. Márpedig véleményem szerint ez nem szükségképpen igaz.

54. A Bíróság már elfogadta, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikke megfelel a közvetlen hatály elismeréséhez szükséges feltételeknek.[49] Ugyanakkor, ahogy arra már fent emlékeztettem, az alapeljárás magánszemélyek közötti jogvita, és az irányelvek horizontális közvetlen hatályát még mindig nem ismerik el.[50]

55. A Bíróság ugyanakkor úgy ítélte meg, hogy kizárólag magánszemélyek közötti jogvita esetén valamely irányelv által meghatározott kötelezettségek nemzeti jogba való átültetéséhez hozott rendelkezések alkalmazása során az eljáró bíróság a nemzeti jogrend valamennyi szabályát köteles figyelembe venni, és azt minden lehetséges módon köteles úgy értelmezni, hogy az irányelv célját figyelembe véve azzal összhangban álló eredményre jusson. A nemzeti jog uniós joggal összhangban

45 — Farrell-ítélet (C-356/05, EU:C:2007:229, 40. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat) és Dominguez-ítélet (C-282/10, EU:C:2012:33, 39. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

46 — Association de médiation sociale-ítélet (C-176/12, EU:C:2014:2).

47 — Lásd: Dominguez-ítélet (EU:C:2012:33, 22. és azt követő pontok), valamint Trstenjak főtanácsnok erre az ügyre vonatkozó indítványa (C-282/10, EU:C:2011:559, 72–74. és 88. pont).

48 — Lásd többek között: Kokott főtanáncsok Association belge des Consommateurs Test-Achats és társai indítványa (C-236/09, EU:C:2010:564, 28. pont).

49 — Dominguez-ítélet (EU:C:2012:33, 33–36. pont).

50 — Dominguez-ítélet (EU:C:2012:33, 36–37. és 42. pont).

álló értelmezésének ezen elve mindazonáltal nem eredményezheti a nemzeti jog *contra legem* értelmezését.[51] Márpedig az a kérdés, hogy az uniós joggal ellentétes valamely nemzeti rendelkezés alkalmazását mellőzni kell-e, csak akkor merül fel, ha nincs semmilyen lehetőség e rendelkezésnek az uniós joggal összhangban történő értelmezésére.[52]

56. Megjegyzem, hogy a kérdést előterjesztő bíróság nem jelezte a Bíróság részére, hogy az ilyen értelmezés nem lehetséges. Mivel a probléma elsődlegesen G. Fenoll – vagyis minden CAT-ban tartózkodó, fogyatékkal élő személy – 2003/88 irányelv értelmében vett munkavállalónak minősülése volt, annak érdekében, hogy megnyíljon a szabadsághoz való joga, ezért a nemzeti bíróság feladata annak vizsgálata, elképzelhető-e az alapeljárásra *ratione temporis* alkalmazandó, a fizetett éves szabadsághoz való jogot végrehajtó nemzeti rendelkezések olyan, az uniós joggal összeegyeztethető értelmezése, amelynek értelmében ezt a jogot G. Fenoll esetében el kell ismerni.[53]

57. Márpedig e tekintetben emlékeztetek arra, hogy a francia jogszabály kellően rugalmas, pontatlan, vagy legalábbis többféle értelmezésre alkalmas volt ahhoz, hogy az érintett CAT-tól függően eltérő gyakorlatok alapjául szolgáljon.[54] Az a CAT, amelyben G. Fenoll tartózkodott, úgy tekintette, hogy köteles megfizetni éves szabadságait a tartózkodás teljes időtartama, vagyis kilenc év után. A kérdést előterjesztő bíróság nem utalt arra, hogy e gyakorlat jogellenes lenne. Feltételezhetjük tehát, hogy az alapeljárás tényállásának megvalósulása idején elegendő értelmezési tér állt rendelkezésre ahhoz, hogy a francia szabályozást úgy értelmezzék, hogy az nem szükségképpen zárja ki a CAT-ban tartózkodó fogyatékkal élő személyek fizetett éves szabadsághoz való jogának megnyílását.

58. Mindezek alapján, ha nem ez a helyzet, vagyis, ha az uniós joggal összeegyeztethető értelmezés nem lehetséges, akkor a nemzeti jog uniós joggal való összeegyeztethetetlensége következtében sérelmet szenvedett fél, vagyis G. Fenoll számára nem marad más lehetőség, mint az, hogy a Francovich és társai ítéletben[55] kialakított ítélkezési gyakorlatra hivatkozzon, vagyis, hogy a nemzeti bíróságok előtt kérje a tagállam felelősségének megállapítását annak érdekében, hogy adott esetben kártérítésben részesüljön.[56]

59. A fizetett éves szabadsághoz való jogra ugyanis nem lehet az uniós jog olyan általános elveként sem hivatkozni, amely a Mangold-ítéletből[57] és a Kücükdeveci-ítéletből[58] következő ítélkezési gyakorlatnak megfelelően megalapozhatná a nemzeti bíróság azon kötelezettségét, hogy mellőzze az azzal ellentétes nemzeti rendelkezések alkalmazását.

60. Ezt a perspektívát már Trstenjak főtanácsnok is vázolta a Dominguez-ügyre vonatkozóan ismertetett indítványában (EU:C:2011:559), amelyben megállapította, hogy bár főszabály szerint a fizetett éves szabadsághoz való jog megfelel az ahhoz szükséges feltételeknek, hogy az uniós jog általános elvének minősüljön, abban az esetben, ha a nemzeti jog uniós joggal összeegyeztethető és a

51 — Dominguez-ítélet (EU:C:2012:33, 24. és 25. pont), valamint Association de médiation sociale ítélet (EU:C:2014:2, 38. és 39. pont).

52 — Dominguez-ítélet (EU:C:2012:33, 23. pont). Az Association de médiation sociale ítéletben (EU:C:2014:2) a Bíróság eltérő megközelítést követve először azt vizsgálta meg, hogy az uniós rendelkezés megfelel-e a közvetlen hatály elismeréséhez szükséges feltételeknek, és ezt követően vizsgálta meg, hogy lehetséges-e a nemzeti rendelkezés uniós joggal összeegyeztethető értelmezése (lásd a szóban forgó ítélet 35–40. pontját).

53 — Másodszor, bár azokra a nemzeti rendelkezésekre hivatkozom, amelyek láthatóan G. Fenoll kérelme elsőfokon történő elutasításának alapján képezték, vagyis a code du travail L. 3141-3. és L. 3141-5. cikkére – fenntartva, hogy a kérdést előterjesztő bíróságnak meg kell vizsgálnia e rendelkezések alkalmazhatóságát a jelen ügyre –, ezekből az tűnik ki, hogy a nem foglalkozási megbetegedések miatti átmeneti munkaképtelenségi időszakok ténylegesen nem tartoznak azok közé az L. 3141-5. cikkben felsorolt különféle esetek közé, amelyeket a szabadság meghatározása szempontjából ténylegesen munkával töltött időnek tekintenek. A kérdést előterjesztő bíróságnak tehát meg kell vizsgálnia, hogy e rendelkezés új esettel való esetleges kiegészítése nem lépi-e át az uniós joggal összeegyeztethető értelmezés fent hivatkozott korlátait.

54 — Lásd a jelen indítvány 9. pontját.

55 — C-6/90 és C-9/90, EU:C:1991:428.

56 — A Bíróság egyébként erre utalt a Dominguez-ítéletben, arra az esetre, ha a nemzeti jog uniós joggal összeegyeztethető értelmezése lehetetlennek bizonyulna (lásd: Dominguez-ítélet [EU:C:2012:33, 43. pont]).

57 — Mangold-ítélet (C-144/04, EU:C:2005:709).

58 — Kücükdeveci-ítélet (C-555/07, EU:C:2010:21).

Kücükdeveci-ítéletbelihez (EU:C:2010:21) hasonló értelmezése nem lehetséges, az ilyen elv közvetlen alkalmazhatósága nem képzelhető el.[59] Egyébként a Dominguez-ítéletben[60] a Bíróság nem állapította meg, hogy a fizetett éves szabadsághoz való jog általános jogelv, noha egyértelműen lett volna rá alkalma.

61. A fentiek összességéből az következik, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikke teljes érvényesülésének biztosítása érdekében a kérdést előterjesztő bíróságnak meg kell vizsgálnia – a nemzeti jog egészét figyelembe véve, és az abban elismert értelmezési módszereket alkalmazva –, hogy képes-e az előtte fekvő jogvita megoldása tekintetében releváns nemzeti rendelkezéseket illetően a 2003/88 irányelv 7. cikkével összeegyeztethető értelmezésre jutni. Amennyiben a kérdést előterjesztő bíróság nem képes ilyen, nem *contra legem* értelmezést nyújtani, akkor – bármennyire nem kielégítő elvi síkon ez a megoldás[61] – G. Fenoll még mindig kérheti a tagállam felelősségének megállapítását az uniós jog megsértése miatt a nemzeti bíróságok előtt.

V – **Végkövetkeztetések**

62. A fenti indokok összességére tekintettel azt javaslom a Bíróságnak, hogy a Cour de cassation által előterjesztett kérdésekre az alábbi választ adja:

A munkaidő-szervezés egyes szempontjairól szóló, 2003. november 4-i 2003/88/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 7. cikkét az Európai Unió Alapjogi Chartájának 31. cikkének (2) bekezdésével együttesen úgy kell értelmezni, hogy valamely foglalkoztatással való segítségnyújtással foglalkozó központban elhelyezett személy főszabály szerint minősülhet az e rendelkezés értelmében vett „munkavállalónak”.

A 2003/88 irányelv 7. cikke teljes érvényesülésének biztosítása érdekében a kérdést előterjesztő bíróságnak meg kell vizsgálnia – a nemzeti jog egészét figyelembe véve, és az abban elismert értelmezési módszereket alkalmazva –, hogy képes-e az előtte fekvő jogvita megoldása tekintetében releváns nemzeti rendelkezéseket illetően a 2003/88 irányelv 7. cikkével összeegyeztethető értelmezésre jutni. Amennyiben a kérdést előterjesztő bíróság nem képes ilyen, nem *contra legem* értelmezést nyújtani, akkor a nemzeti jog uniós joggal való összeegyeztethetetlensége következtében sérelmet szenvedett fél még mindig kérheti a tagállam felelősségének megállapítását az uniós jog megsértése miatt a nemzeti bíróságok előtt.

59 — EU:C:2011:559, 89–169. pont.

60 — EU:C:2012:33.

61 — Lásd: Bot főtanácsnok Kücükdeveci-indítványa (C-555/07, EU:C:2009:429, 69. pont).